

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7524>

Number: 65 , p. 221-224, Spring I 2018

Kitap Değerlendirme / Book Review

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

13.02.2018

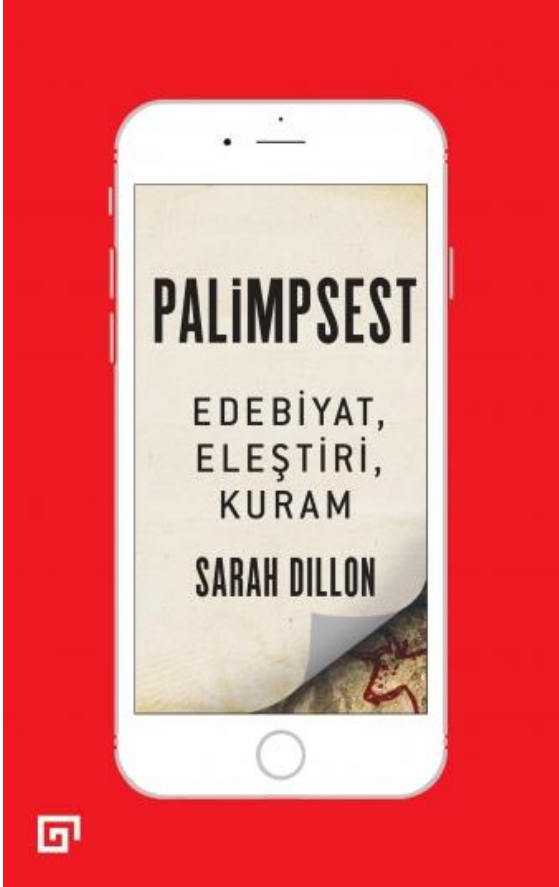
15.03.2018

Palimpsest: Edebiyat, Eleştiri, Kuram, Sarah Dillon, Çeviren: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2017, 224 s.

Arş. Gör. Bülent Sayak

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0293-5462>

Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Cambridge Üniversitesi bünyesinde araştırmalarını sürdüren Sarah Dillon; edebiyat, sinema, toplumsal cinsiyet, eleştiri, dilbilim, göstergebilim başta olmak üzere farklı alanların imkân ve sınırlarını yoklayan bir akademisyen. Palimpsest, Dillon'un disiplinlerarası düşünme pratiğinin karşılığı olarak temellenen, yazarın doktora çalışmasından kitaplaştırılmış bir metin. İngilizce ilk baskısı 2007'de yayımlanan eser, Ferit Burak Aydar'ın yetkin çevirisiyle 2017'de Türkçeye kazandırıldı. Palimpsest; "Giriş: Palimpsest", "Palimpsestlerin Bir Tarihçesi", "Zihnin Palimpsesti", "Şiir Sanatı ve Metafor Üzerine", "Riskli Okuma", "Metinlerarasılığı Yeniden Düşünmek", "Palimpsestin Queer'leştirilmesi : H. D." adlı kendi içlerinde ara başlıklara sahip yedi ana bölüm, metin içindeki konu ve kavramları açıklayan kapsamlı notlar, kaynakça ve dizinden oluşmaktadır.

"Giriş: Palimpsest" bölümünde Dillon palimpsest kelimesinin kavramsal çerçevesini, disiplinlerarası dolaşımını ele alarak araştırmasının metoduna izah getirir. Sözlük karşılı-

ğıyla "üstündeki elyazmasından temizlenerek tekrar tekrar kullanılmış parşömen parçası" (s.25) anlamına gelen palimpsest, Dillon'a göre Thomas De Quincey'in kelimeyi anlamlandırma süreciyle 1845 sonrası metaforlaşmıştır (s.14). Kalıplaşmış biçimiyle katmanlı metinleri sıralamak; metinlerin fark(lılık)larını ve birbirlerinden kopukluklarını ortaya koymak, 'asıl/öncül metni' görünür kılmak çabalarını karşılayan palimpsest, yazarın yaklaşımıyla yerleşik bağlamından koparılır. Kavramın özünde barındırdığı 'kıvrımlılık', 'çok katmanlılık' ve 'iç içe oluş' çağrışımları kitap-taki incelemelerin hareket noktasını oluşturur. Dillon, Nietzsche'nin özcü/evrimci anlatıyı reddeden 'soykütüğü' sorgulamasını, metaforik eşleştirmeyi ve kuramsal eleştiri yöntem olarak benimsediğini dile getirir. *Palimpsest*, sürekliliği kesintiye uğratar, homojenliği sorgular. Bu sayede kavram Foucault'un 'şey'lerin özü olduğu varsayımını tartışmaya açan eleştirel bakış paralelinde merkez-siz okuma biçimlerinin sembolü olarak değerlendirilir:

"Bu çalışmada geleneksel olarak anlaşıldığı şekliyle palimpsestin "köken"ini açığa çıkarmaya ya da "kesin öz"ünü, "kimlik"ini ya da "hakikat"ini tanımlamaya çalışmıyor. Daha ziyade, palimpsest kavramının bu mefhumları kendi palimpsestvari mantığına göre nasıl yeniden tanımladığını, şeylerin "kalp"inde "diğer şeylerin uyumsuzluğu"nun, "uyumsuz olan"ı ortaya serdiğini gösteriyor" (s. 22).

"Palimpsestlerin Bir Tarihçesi"nde palimpsest tekniğinin kronolojisi ve kelimenin tarihi seyir içinde kullanılışının ana çizgileri üzerinde durulmaktadır. Milattan önceki yüzyıllardan başlayarak Mısırlılara kadar uzanan bu teknik, basım yöntem ve materyallerinin işleklik kazandığı Aydınlanma Dönemine dek devam etmiştir. Katmanlaştırma ve silme ile farklı zamanlara ait metinlerin üst üste yazıya aktarılmasının papirüs sıkıntısı ve eski alfabenin/dilin kullanımdan düşmesi nedenleriyle zorunlu, değişen düşünce sistemlerini silme/unutturma isteğiyle ideolojik gerekçelerle ortaya çıktığı vurgulanır. Elyazması bir dua kitabının içinde keşfedilen bin

yıllık 'Arşimed Palimpsesti', ortadan kaldırılmak istenen metnin; bu niyetin tam tersine muhafaza edilmesini sağlaması bakımından yazar tarafından dikkat çekici bir örnek olarak ele alınır. Dillon, palimpsest keşiflerinin/okumalarının 19. yüzyıldan sonra fotoğrafçılığın icadı, kimyevî maddeler ve ultraviyole ışıkların kullanımıyla zirve dönemini yaşadığını belirtir.

"Zihnin Palimpsesti" zihinle parşömen arasındaki analogi üzerine kuruludur. İnsan beyni de tıpkı palimpsest deşifresi gibi 'belirli ışıkta' derine gömülmüş ya da silinmiş görülen izleri/yaşantıları yeniden aydınlığa çıkarır. Dillon, De Quincey vasıtasıyla teorisini örnekler. "Baharın hemen başında çiğdemlerin yeniden ortaya çıkışını derin bir ıstırap hissiyle ilişkilendiriyor olma" (s.42) cümlesi rehberliğinde, kız kardeşi Elizabeth'in ölümünün tesiri altındaki De Quincey'in biyografisi ve eserleri arasındaki bağlantıyı inceler. De Quincey'deki 'uyanış' halinin, Hristiyan diriliş fantezisiyle birleştiğini belirtir. Yazarın "ölüleri çağırma" diye nitelediği bu süreç hem kaybın yasını hem de kaybın reddini aynı anda içermesiyle trajediye zemin hazırlar. Dillon bu trajik durumu Derrida'nın özne tanımıyla birlikte değerlendirerek "şimdi-geçmiş-gelecek zamanları", yaşanan/tek 'ân'da birleştiren 'hayaletimsi özne' ve bu özneye bağlı zamansallık kavramlarını gündeme getirir:

"Palimpsestin "şimdi"si ancak "geçmiş"ten metinlerin "mevcudiyet"inde ve mevcudiyeti tarafından oluşturulur ve "gelecek"in metinleri tarafından başka şeylerin yazılmasına da açıktır. Geçmişten, şimdiden (ve muhtemelen gelecekte) metinlerin palimpsestteki mevcudiyeti zamansallıktan kaçmaz, bilakis içinde zaten "geçmiş", "şimdi" ve "gelecek" hareketleri barındıran herhangi bir "şimdiki" anın hayaletliğini kanıtlar" (s.57).

"Şiir Sanatı ve Metafor Üzerine" adlı incelemede Amerikalı şair D. H. Lawrence'nin "Alacakaranlığın Palimpsesti" şiiri merkezinde bir okuma yapılır. İsmi geçen şiir daha önce "Hafta İçinde Bir Günün Akşamı" adıyla

düşünölmüş ilk metnin gözden geçirilip ya-
yımlanan/tamamlanan son şeklidir. Taslak
metin üzerindeki temrinler (silmeler,/üste
yazmalar, yeni kelime tasarrufları) palimp-
sestin geleneksel çağrışımı dairesinde düşü-
nölür. Şiirin yorumundaysa Davidson'un
düşünceleri Dillon'a metin eleştirisiyle ilgili
açılım olanağı kazandırır. Dillon, Davidson'un
dilini sabit göstergeleri işaret etmedeki yeter-
sizliğini gördüğünü bu nedenle metin kavra-
mı yerine 'palimtekst' terimini teklif ettiğini
dile getirir. Metnin tanımlanma biçiminin
değişimi, geleneksel metin eleştirisini de sor-
guya açmıştır. Geleneksel eleştiri, metnin
dokusuna işlenen katmanlar arasındaki 'altta
yatan/öz' anlamı bulmaya çalışırken, palim-
tekst olarak tanımlanan metin eleştirisinde
'asıl/temel katman' anlayışı terk edilir. Dil-
lon'un terimleştirmesiyle 'palimtekstüel ya da
palimpsestvari eleştiri' adıyla kullanılan bu
yeni eleştiri, 'mutlak anlamı' dışlayarak met-
nin organik unsurları arasında hiyerarşi gö-
zetmeden katmanlar arasındaki ilişkiyi an-
lamlandırmayı esas alır. Metni tamamlanma-
mış bir yapı olarak görerek çoğul okumalara
kapı aralar. Dillon, Heidegger ve Derrida'nın
zıtlıkları aynı kelimedeki bir arada düşünmele-
rinin altını çizer. Buradan hareketle palimp-
sestle 'metafor' kavramının benzerliğine değı-
nir. "Alacakaranlığın Palimpsesti"ni "Alacaka-
ranlığın Metaforu" biçiminde yorumlamaya
girişir. Geceyle gündüzün(zıtlıkların) birlikte-
liğini, giriftliğini, iç içeliğini ifade eden 'alaca-
karanlık' imgesi merkezinde metindeki meta-
forları çözümler. Şiirin dönemi içinde yenilik
arzusunu vurgulamasını, poetik tutumunu
Lawrence'nin estetik düşüncesindeki bir kı-
rılma olarak değerlendirir (s.86).

"Riskli Okuma"da, Arthur Conan
Doyle'nin *Sherlock Holmes*'undan alıntılanan
bir pasajla geleneksel dedektif hikâyelerinin
kurgu ve çözümlenmesi ile palimpsest deşif-
resi arasındaki ilişki irdelenir. Dedektif
hikâyesinde okurun/dedektifin ulaşmak iste-
diği, olayların gerçek vuku biçimini içeren asıl

katman ve suçun failinin vakanın gerçeğini
gizlemeye çalışan kurgusunu içeren yüzeyde-
ki öykü olmak üzere iki ana çerçeve bulunur.
Ortak noktası bulunmayan bu iki hikâyeyi
takip eden okur, metindeki ipuçlarından ha-
reketle orijinal anlatıyı zihninde inşa eder.
Okurun bu süreçteki yöntemi Dillon'a göre
'tumdengelim'e (kesin hükümlere/analitik
yargılara) değil 'abdüksiyon'a (tah-
min/buluş/varsayım) dayanır. Dillon, palimp-
sest editörlerinin metin edisyonlarındaki
müphem kısımları tamamlama biçimini diğer
bir deyişle 'metin tamiri' yaratıcılığını, okurun
bahsedilen okuma tutumuyla eş tutar. Bu
koşutluk düzleminde Homeros, Virgilius
metinlerindeki saklı kelimeleri açığa çıkarma-
ya çalışan yapısalıcı Ferdinand de Saussure'nin
de abdüktif okuma yapan bir dedektif gibi
çalıştığını belirtir. Dillon, Saussure yorumunu
Starobinski ve Riffaterre gibi kuramcılara
dayandırır. Saussure, yazarı metinden soyut-
layan kapalı devre dil dizgesi/metinsellik
yapısını gündeme getirir. Gösteren-gösterilen
arasındaki ilişkisinin nedensiz olduğunu sa-
vunur. Göstergelerin birbirlerinden farklılık-
larıyla tanımlandıklarını, dolayısıyla bir gös-
tergenin ayrımı/tanımlanması için başka bir
göstergenin varlığına ihtiyaç duyulduğunu
belirtir. Saussure sonrası dil, metin eleştirisi-
ne bakıştaki mutlak metin/anlam/yorum yar-
gılarının aşındığını, Roland Barthes ve Um-
berto Eco'nun eserlerinden örneklerle palimp-
sest metaforlarıyla izah eder.

"Metinlerarasılığı Yeniden Düşün-
mek"te Julia Kristeva'nın yaklaşımı çıkış nok-
tasıdır. Her metni öncüllerinin üstüne inşa
edilen etkileşimli bir yapı ve öncülleriyle alış-
veriş içinde bir söylem mozaigi olarak gören
Kristeva, metinlerarasılık kavramını gündeme
getirir. Dillon, kavramın Gerard Genette'nin
Palimpsestes ve Ian McEwan'ın *Kefaret* adlı
eserlerindeki izdüşümüne palimpsestvari
okuma esasıyla yaklaşır. Genette'nin "üstme-
tinsellik, yanmetinsellik, üstmetinsellik, hi-
permetinsellik" (s. 119) kategorileriyle sınıf-

landırdığı metinlerarasılık, başka metinlerle yorum, alıntı, anıştırma, parodi gibi ilişkilerle kurulan bağlantıyı ifade eder. McEwan'ın *Kefaret* adlı romanı Jane Austen, Virginia Woolf, Elizabeth Bowen gibi yazarların metinlerine göndermeler barındırır. Dillon'a göre her metnin "kazınması ya da ışığa tutulmasıyla" altından/içinden başka bir metin görünür. Bu sonsuz döngü Genette'de anlatı kuramı, McEwan'da roman kurgusu biçiminde palimpsestin çoğulcu ve zaman ötesi bağlantısıyla karşılık bulmaktadır.

"Palimpsestin Queer'leştirilmesi: H. D." incelemesinde yazar, toplumsal cinsiyet inşasının edebiyat eleştirisindeki görünümünü ele alır. Ataerkil düzen kabul ve refleksiyelle; kadının bastırılmışlığını, erkeğin tahakkümünü gün yüzüne çıkarma esasıyla temellenen feminist eleştiri Dillon tarafından indirgemeci ve dolayısıyla eksik bulunur. Sözlük karşılığıyla 'tuhaf' anlamına gelen 'queer'; yerleşik anlayışla kadın-erkek ikiliğine, cinsiyet kategorilerinin ilişki ve konumları üzerine düşünmek yerine bizzat bu cinsiyet kimliklerini aşındırmak, sorgulamak amacıyla ele

alınır. Dillon, Amerikalı biseksüel şair H.D.'nin eserlerini biyografisi paralelinde queer karşılığı kullandığı palimpsestvari okumayla değerlendirir:

"Queer ile palimpsestin palimpsestvari eşleşmesi hem palimpsestin queer'liğine hem de queer'in palimpsestvariliğine dikkat çeker, üstelik iki terim de kimlik tarifleri için uygulanabilir olduğu için değil, aynı zamanda bu çalışmada yapıldığı gibi tarih, kimlik, zamansallık, metafor, okuma, yazma, cinsellik ve metinsellik ilgili geleneksel anlatıları queer'leştirecek şekilde genişletilebilecekleri için de" (s. 162).

Palimpsest sosyal bilimler okumaları için gerek yöntem üzerine düşünme gerek literatür konusunda fikir edinme gerekse disiplinlerarası fikir yürütme bakımlarından ufuk açıcı bir inceleme. Batı dil ve edebiyatları, edebî eleştiri ve postmodernizm alanlarında çalışanlar içinse hassaten istifade edilmesi gereken özgün bir kaynak. Palimpsest kavramı etrafında Türkçede ilk müstakil kitap olması da bir boşluğu doldurmak hasebiyle eserin değerini arttırıyor.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Sayak, B. (2018). Palimpsest: Edebiyat, Eleştiri, Kuram, Sarah Dillon, Çeviren: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2017, 224 s., *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7524>, Number: 65, Spring I 2018, p. 221-224.